

Conceptverslag vergadering commissie Openbare Ruimte van 15 oktober 2009

Nummer: 1. **Opening vergadering en vaststelling agenda**

Voorzitter	Mevrouw C.M. van Brenk-van Barneveld
Secretaris	Mevrouw F.A. van Hooijdonk
Portefeuillehouder	De heer A.J. Ditewig
Aanwezige commissieleden	De dames J.G. van Heertum (D66) en D.H. Schmal-schläger (GroenLinks/PvdA), de heren C.E. van Beringen (CDA), A.A. de Boer (GroenLinks/PvdA), H.H. van den Broek (CDA), E. van Buren (SP), A. Doedens (VVD), N. Jansen (ChristenUnie), J.W. Los (VVD), E. van Rost van Tonningen (Bilts Belang), J.F. Slootweg (SGP), A.J.W. van der Vlies (SGP) en R.A. Woutersen (D66)
Tevens aanwezig	Adviseurs van bureau Tauw en de heer Quaak (gemeente De Bilt)

De **voorzitter** opent de vergadering om 22.00 uur en heet de aanwezigen welkom. De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

Nummer: 2. **Vervoltraject bunker Larenstein te Bilthoven**

Er zijn negen insprekers.

Bewonersoverleg Kometenlaan Laagbouw, de heer R. Geerars

De heer Geerars spreekt ook namens zijn vrouw, ze wonen op 80 meter afstand van de bunker. De enige optie voor hen is om deze bunker in te passen in het bedrijventerrein. De explosie is al enige tijd geleden, de schrik zit er nog goed in. Drie knallen achter elkaar, één naast het huis, één op het huis en één in het huis. De laatste knal was van de lamp die naar beneden kwam. Dit had hele andere gevolgen kunnen hebben. Gemeenteraad blijft verantwoordelijk voor de gevolgen, fouten maken is menselijk als je hier maar wel van leert.

Stichting Militair Erfgoed, de heer R. Vossenbeld

De bunker kan in plaats van een ongewenste sta-in-de-weg een voor iedereen zichtbare parel van De Bilt worden. Een spraakmakend gebouw met een cultuurhistorische nationale waarde, waarmee Larenstein zowel een hoogwaardig en aantrekkelijk bedrijventerrein kan worden alsmede lokaal een aanvulling van betekenis kan zijn. Stichting Militair Erfgoed roept op voor behoud en voor hergebruik van de bunker te stemmen.

De heer **Van Buren** (SP) is geïnteresseerd in de kostenberaming en vraagt of er een gedegen onderzoek aan ten grondslag ligt.

De heer **Vossenbeld** heeft de schade voor herstel aan de binnenkant geschat. Op grond van ervaring door betondeskundigen is deze beraming tot stand gekomen.

Mevrouw **Van Heertum** (D66) vraagt waarom Stichting Militair Erfgoed pas nu met haar plannen komt. De functies die geschetst worden zijn tegenstrijdig en spreekster vraagt de heer Vossenbeld om verduidelijking.

De heer **Vossenbeld** is het met mevrouw Van Heertem eens dat de Stichting Militair Erfgoed hier eerder had moeten staan. Deze bunker viel in de categorie vergeten bunkers. De letterlijke klap van vorig jaar heeft de aandacht van de Stichting op deze bunker gevestigd. Wanneer naar de setting van de bunker gekeken wordt, kan de gecombineerde functie met de horeca en bedrijventerrein worden toegepast. Er kan bijvoorbeeld in de bunker worden vergaderd en aan de bunker horecavoorzieningen worden gemaakt.

Mevrouw **Van Heertum** (D66) vindt dat een vergaderruimte in de bunker geen goed plan is, niemand wil in een opgesloten ruimte vergaderen. Er is in het verleden ook

nagedacht over het maken van een discotheek in de bunker want dat is mooi geluidsdicht, daarvan is destijds gezegd er mag nooit iets in de bunker omdat dat gevaarlijk is.

De heer **Vossenbeld** weet niet hoe groot de schade van binnen is en geeft aan dat dit een voorbeeld is en er uiteraard meer mogelijke bestemmingen voor de bunker te bedenken zijn.

Mevrouw **Schmalschläger** (GroenLinks/PvdA) vraagt wat wordt bedoeld met verwerven door de Stichting Militair Erfgoed. Zou de Stichting Militair Erfgoed de bunker willen kopen? Beschikt de Stichting Militair Erfgoed over voldoende middelen?

De heer **Vossenbeld** antwoordt dat dit inderdaad kopen kan betekenen. De Stichting Militair Erfgoed wil er zeker iets moois van maken. Wanneer besloten wordt dat deze bunker kan blijven staan, zal er bekeken worden wat de mogelijkheden zijn om hier iets in te doen. De Stichting Militair Erfgoed heeft al militair erfgoed in eigendom en kan over voldoende middelen beschikken om eventueel deze bunker te verwerven. Per geval wordt bekeken wat nodig en wenselijk is.

De heer **Rost van Tonningen** (Bilts Belang) vraagt of het klopt dat het ontwerp vanuit die gesloten bunker open kunstzinnig, architectonisch naar buiten toe gericht kan worden gemaakt.

De heer **Vossenbeld** antwoordt dat dit juist is.

De heer **Doedens** (VVD) heeft begrepen dat van een formele monumentenstatus nog geen sprake is en vraagt welke criteria de Stichting hiervoor hanteert.

De heer **Vossenbeld** antwoordt dat voor de Stichting Militair Erfgoed alleen waardevol militair erfgoed in aanmerking komt.

Het betoog van de heer Vossenbeld is bij dit verslag gevoegd.

Bewonersoverleg Kometenlaan Laagbouw, de heer C.L. van de Poel

De heer Van de Poel merkt op dat het laten exploderen van de bunker onvoldoende zekerheden biedt met betrekking tot de grondmechanica, de hydrologie en het grondwater. Allerlei aspecten met betrekking tot de bouwkunde van de huizen. De kosten en het geluidsoverlast zijn naar zijn mening toch onderschat. Het bewonersoverleg Kometenlaan Laagbouw is voorstander van variant A2 en hier een variant op. Gelet op de onzekerheden en risico's bij de sloop met explosieven en het gegeven dat de gemeente tot drie maal toe niet in staat is gebleken deze onzekerheden voldoende kwantitatief onderbouwd weg te nemen, alsmede de geluidsoverlast van traditionele sloop, blijft hij bij zijn standpunt dat sloop van deze bunker niet meer aan de orde kan zijn.

De heer **Rost van Tonningen** (Bilts Belang) stelt dat de heer Van de Poel naast dat hij in zijn betoog verschillende argumenten over het behoudt van zijn eigen bezit heeft gemeld, hij vooral sprak over onvoldoende garantie van de veiligheid.

De heer **Van de Poel** antwoordt dat dit klopt. Daarbij twijfelt hij of dat deze veiligheid überhaupt goed in kaart te brengen is.

Kometenlaan, R.M.J.M. de Greef

De heer De Greef sluit zich vooral aan bij wat de heer Van de Poel heeft aangehaald. Het viel spreker op dat het rapport van Wendt vergelijkbaar is met hetgeen vorige keer is misgegaan. Er is kennelijk geen zekerheid hoe dit zal gaan uitwerken omdat er proefexplosies moeten worden gedaan. Wat hem betreft wordt in de periode dat dit plaatsvindt iedereen geëvacueerd. Hij vreest het ergste.

Bedrijvenvereniging Larenstein, de heer P. van Markus

De bedrijven willen graag dat de bunker wordt opgeruimd. Het laten staan van de bunker kost de gemeente en de bewoners veel geld tot in lengte van dagen. Spreker vraagt de aandacht voor de veiligheid, er is naar zijn idee geen 24 uren beveiliging, ook niet op zaterdagmiddag. Spreker merkt op dat er een knabbelmachine is die beton knabbelt middels traditionele sloop, wellicht kan hier naar worden geïnformeerd door de gemeente. De beslissing door de gemeente dient zijns inziens vlot genomen te worden om de economische stimulans niet te vertragen.

De heer **Van Den Broek** (CDA) zegt de heer Van Markus dat hij een tegenstrijdigheid in zijn betoog beluistert. Hij vraagt enerzijds om een snelle beslissing en komt vervolgens met een nieuwe variant.

De heer **Rost van Tonningen** (Bilts Belang) merkt op dat hij graag exactere informatie had ontvangen over die knabbelmachine.

De heer **Van Buren** (SP) vraagt of het goed is voor de voortgang om de bunker af te dekken?

De heer **Van Markus** antwoordt dat tijdwinst in deze gevolgen heeft omdat bedrijven hebben aangegeven zich niet naast de bunker te willen vestigen.

Stichting Menno van Coehoorn, de heer A. Viersen

Stichting Menno van Coehoorn heeft zich ingezet voor het behoud van de bunker door de gemeente te wijzen op de cultuurhistorische waarde. Op landelijk gebied is er ook veel belangstelling geweest. Op 12 mei 2009 heeft Stichting Menno van Coehoorn een notitie aan wethouder Ditewig aangeboden om de kennis van de bunker te vergroten en ook om de cultuurhistorische waarde vast te stellen. Deze notitie is door de gemeente gebruikt om aan een tuinhistoricus te vragen of de bunker in aanmerking zou komen voor monumentale status. De heer Van Viersen vindt het raar dat de gemeente aan een tuinhistoricus, de heer Blok, vraagt om de monumentale status van de bunker vast te stellen. Voor de bunker is slechts herstel nodig en geen reconstructie, daar de bunker voor meer dan 90% nog in tact is. Het herstel van de buitenkant van de bunker zal € 150.000,- kosten. De kosten die nu maandelijks gemaakt worden voor beveiliging zijn na herstel niet meer nodig. De bunker is dan weer veilig.

De bunker is een uniek monument van de ontwikkeling in Nederland van tijdens de koude oorlog. Dit is zowel aan het interieur als aan het exterieur afleesbaar. Deze cultuurhistorische waarde is voor de Stichting Menno van Coehoorn aanleiding geweest om deze bunker aan te dragen voor plaatsing op de Rijksmonumentenlijst.

Mevrouw **Schmalschläger** (GroenLinks/PvdA) vraagt de heer Viersen of de Stichting Menno van Coehoorn iets anders is dan de Stichting Militair Erfgoed

De heer **Viersen** antwoordt dat dit klopt. Beide stichtingen werken wel samen, alleen de Stichting Menno van Coehoorn zet zich in voor het behoud van de militaire objecten en heeft niet tot doel om deze te verwerven. De Stichting Militair Erfgoed verwerft ook daadwerkelijk deze objecten.

De heer **Van Buren** (SP) vraagt wat het betekent dat de Stichting Menno van Coehoorn deze bunker heeft voorgedragen voor plaatsing op de Rijksmonumentenlijst?

De heer **Viersen** antwoordt dat de minister zal kijken of de argumenten die de Stichting Menno van Coehoorn aandraagt juist zijn, hij zal daartoe ook advies aanvragen aan de gemeente en de Raad van Cultuur. Zodra dit in behandeling is genomen rust hier voorbestemming op.

De heer **Doedens** (VVD) merkt het volgende op. De heer Viersen spreekt in zijn betoog over tuinhistoricus, terwijl de complete benaming is Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen. Weet de Stichting Menno van Coehoorn wat de reële kosten zijn voor herstel van de bunker, gelet op alle aanwezige springstoffen? Heeft de Stichting Menno van Coehoorn ook een grens getrokken om verantwoord met erfgoed om te gaan?

De heer **Viersen** antwoordt dat hij de benaming omwille van de tijd niet volledig had uitgesproken. Maar dat de complete benaming is Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen. Spreker kent de heer Blok ook persoonlijk, hij is een zeer goede tuin- en parkontwerper maar met militair cultuurhistorische objecten heeft de heer Blok geen ervaring. Voor wat betreft de kosten, het herstel aan de buitenkant kost € 150.000,- over het interieur is echter niets te zeggen. De Menno van Coehoorn Stichting zet zich in voor het behoud van al het cultureel erfgoed. Er wordt een grens van 50 jaar aangehouden.

De heer Baars, bewoner van de Laagbouw, pleit voor de sloop van de bunker. Hij is in de bunker geweest en dit is een zeer kleine ruimte waar naar zijn idee weinig andere bestemmingen aan kunnen worden gegeven.

BOF, de heer Ten Cate

Destijds is besloten om totaal 17 hectare bedrijventerrein te ontwikkelen. Omwille van het groenbehoud bleven hier 10 hectare van over. Nu blijft daar nog minder van over als de bunker blijft. Het bedrijventerrein wordt ingeperkt. Spreker wil naar een situatie met een sloop met het risico 0. Het gaat hier om algemeen belang voor de gemeente. Wanneer de beslissing nu wordt uitgesteld of zelfs de sloop wordt afgesteld dan is spreker ervan overtuigd dat de uitstraling van een dergelijk besluit een slechte zou zijn voor de Biltse economie. Spreker zou daarom nadrukkelijk willen oproepen handhaaf het besluit, sloop de bunker, uiteraard met de maximale veiligheid maar dat in het belang van de lokale werkgelegenheid.

De heer **Van Buren** (SP) vindt dat het risico 0 niet bestaat. De kans op een calamiteit is daar een deel van, hij vraagt of de heer Ten Cate dit voor zijn rekening zou willen/kunnen nemen.

De heer **Ten Cate** merkt op dat hij ervan uit gaat met de aangedragen methodes van sloop en hetgeen gebeurd is, dat er alles aangedaan wordt de sloop zodanig te laten plaatsvinden dat dit met een absoluut minimaal risico zal gebeuren.

De heer De Wijn

Aan de sloop van het 24 Oktoberplein werden veel strengere eisen gesteld en toch ging dit verkeerd. Wat er vorig jaar is gebeurd, is ternauwernood goed gegaan. Spreker merkt op dat het puin tot ver in de woonwijk werd geslingerd. Het duurde erg lang voordat dit kon worden opgeruimd. Hij pleit voor de veiligheid van alle betrokkenen, omwonenden en mensen die de werkzaamheden moeten verrichten. Zijn voorkeur gaat uit om de bunker te bedekken.

Eerste Termijn

Mevrouw **Van Heertum** (D66) heeft de stukken van de milieudienst, en dan met name over de geluidsoverlast, gelezen. Er wordt geschreven over traditioneel geluidsdempend slopen. Spreekster neemt aan dat dit twee afzonderlijke dingen zijn en vraagt hoe geluidsdempend deze wijze is. Spreekster vraagt de wethouder naar meer informatie over de knabbelmachine. Ze heeft gekeken naar het rapport van de firma Wendt en kan zich voorstellen dat bewoners hier weinig informatie over trillingenoverlast uit kunnen halen. Spreekster vraagt de wethouder of in uitgebreidere informatie kan worden voorzien.

Spreekster kan zich niet herinneren dat tijdens de aanbestedingen van de sloop in 2007 de problemen met de waterhuishouding specifiek genoemd zijn. Graag ontvangt zij een toelichting. Over de gedeelde inkomsten ziet zij ook graag een nadere toelichting. Tot slot vraagt spreekster of de aanvraag tot monumentenstatus, qua tijd een schorsende werking met zich mee kan brengen.

De heer **Slootweg** (SGP) merkt op dat in het rapport Tauw aanbeveling staan dat wanneer de sloop op een bepaalde manier wordt gedaan de risico's een eind terug te dringen zijn. Spreker verneemt graag van het college welke maatregelen zij in gedachten hebben om de risico's te beperken. Voor wat betreft de problematiek van het grondwater, verneemt spreker graag of dit bij de sloop extra risico's met zich meebrengt.

De heer **Doedens** (VVD) geeft aan dat in mei 2008 de raad unaniem heeft besloten om tot het slopen van de bunker over te gaan d.m.v. explosieven. Hiervoor ligt een officieel raadsbesluit. Spreker is in verwarring over de procedure. Staatsrechtelijk is er een besluit genomen. Wordt er nu eerst formeel een besluit genomen dat dit besluit wordt herzien, het besluit is nog niet uitgevoerd, of wordt er een ander besluit genomen nadat dit besluit formeel is teruggedraaid? Spreker voorziet formeel een lang tijdspad.

De heer **Rost van Tonningen** (Bilts Belang) vindt het jammer dat de informatie vooraf op een aantal punten onvoldoende is geweest. Het rapport van de Stichting Menno van Coehoorn heeft hem vooraf niet bereikt. Spreker is geïnteresseerd in de mening van de wethouder over het hergebruik van de bunker. Spreker zou graag een nieuwe matrix ontvangen op variant b omdat die financieel een betere uitkomst krijgt. De bewoners hebben aangegeven een onplezierig gevoel te hebben bij de veiligheid. Hoe kan deze veiligheid beter worden garandeert? Voor zowel de veiligheid voor de bewoners als de toenemende onrustigheid bij de ondernemers is het goed om snel tot besluitvorming te komen. In de raad is destijds unaniem een raadsbesluit genomen maar deze kan gezien wat er mis is gegaan worden herzien. Spreker heeft in het AD gelezen dat een bedrijf wellicht geïnteresseerd is om de bunker te incorporeren en vraagt de wethouder wanneer een bedrijf daadwerkelijk geïnteresseerd is in incorporatie/hergebruik of dit tot de mogelijkheden behoort.

Mevrouw **Schmalschläger** (GroenLinks/PvdA) vraagt de wethouder of er mogelijk bedrijven zijn die de bunker willen incorporeren. Stichting Militair Erfgoed heeft aangegeven dat zij mogelijk de bunker willen verwerven. Spreekster verneemt graag van de wethouder wat hij hiervan vindt en of hij hier al onderzoek naar heeft gedaan. Bij geluidsdempend slopen staan twee bedragen genoemd, te weten: € 1 mln. en € 3 mln. In het overzicht wordt uitgegaan van € 2 mln. Spreekster vraagt de wethouder waar dit verschil in zit. Spreekster vraagt of het correct is dat een tuinhistoricus heeft gekeken naar een monument en dit voor de gemeente heeft beoordeelt. Insprekers hebben aangegeven dat de financiële begroting niet klopt. Spreekster vraagt de wethouder of hij dit kan weerleggen. Tot slot vraagt spreekster of de risico-analyse van nu veel beter is dan de vorige en of er is gedacht aan 24-uurs bewaking.

De heer **Jansen** (ChristenUnie) vraagt of er met de berekening om de bunker te laten exploderen rekening is gehouden dat er rubber matten onderliggen. Spreker had begrepen dat voor wat betreft de inventaris van de bunker alles wat recyclebaar of van enige waarde was uit de bunker is gehaald. Tot slot vraagt spreker of er al iets meer bekend is over de samenstelling van de stoffen van de bunker die gebruikt zijn om bestand te zijn tegen alle invloeden van buitenaf.

De heer **Van Buren** (SP) merkt op dat in maart 2009 er een rapport is uitgekomen, vervolgens in april 2009 is er een informatieavond gehouden. Nu oktober 2009 wordt er pas weer over gesproken. Spreker vraagt de wethouder wat de achtergrond is van dit lange tijdsbestek. Kosten hadden kunnen worden bespaard wanneer hier eerder over was doorgesproken. Er zijn twijfels bij de juistheid van het niet toekennen van de monumentenstatus.

Spreker vraagt waarom er gekozen is voor het Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen. Tot slot wordt opgemerkt dat de kostenmatrix niet op orde is en dat op basis daarvan geen weloverwogen beslissing kan worden genomen.

Wethouder **Ditewig** geeft het woord aan de heer **Quaak**, hij beantwoordt de technische vragen. De drie rapporten zijn afzonderlijk van elkaar gemaakt. De bedrijven weten van elkaar en er zit een zeker link tussen die onderzoeken. Er kan verwarring zijn over de terminologie knabbelmachine, er wordt een foto van een machine getoond en de specificaties toegelicht.

Bij geluidsdempend slopen staan twee bedragen genoemd, te weten: € 1 mln. en € 3 mln. en in het overzicht wordt uitgegaan van €2 mln. De verhouding van de kosten van deze twee getallen zijn bij elkaar opgeteld en gedeeld. Zo is op het bedrag van € 2 mln. uitgekomen.

Er wordt toegelicht hoe het contact met de heer Wendt tot stand is gekomen. Eerst is er contact geweest met de TU-Delft. De combinatie van explosieven in combinatie met bebouwde omgeving is erg specifiek.

Er wordt zwaar ingezet op geohydrologie, gevraagd wordt wat dat doet in de ecologische hoofdstructuur. Dit is al eerder geconstateerd (2003/2004). Het uitgangspunt van de sloop is dat er geen water onttrokken mag worden. Water is werkelijk een aandachtspunt.

Er kan niet helemaal een volledig beeld over gedeerde inkomsten worden gegeven. Er werd gerefereerd aan gedeerde inkomsten uit WOZ. Hier kan geen getal voor worden genoemd. Er werd ook gerefereerd aan parkmanagement dat zijn geen schokkende bedragen, maar het doet wel mee want anders zouden op dat terrein bedrijven komen die bij zouden dragen in parkmanagement. De vraag is of hetzelfde geld door de bedrijven moet worden opgebracht of dat de gemeente daarin moet bijdragen.

Wethouder **Ditewig** merkt op dat hij zal nazien wat de schorsende werking van de aanvraag van de monumentenstatus is. Voor wat betreft de veiligheid- en risicoanalyse is dit in het rapport Tauw nu op hoofdlijnen gedaan. Wanneer gekozen is voor een bepaalde variant, komt de grondige risicoanalyse aan de orde. Ten aanzien van de procedures: het ongeluk heeft geleid tot schorsing van de uitvoering. Het is nu aan de raad om een besluit te nemen en daaraan gekoppeld de tijd te bepalen. Het rapport van de Stichting Menno van Coehoorn heeft ter inzage gelegen.

Wanneer er voor een nieuwe variant wordt gekozen, voor hergebruik van de bunker, dan kom je tot nadere financiële uitwerking en hergebruik. De wethouder is er toe bereid om dit nader uit te werken. Bij variant B zal gekeken worden naar bedrijven die daarin geïnteresseerd zijn. Er is geen onderzoek verricht of de Stichting Militair Erfgoed voldoende middelen heeft om de bunker te verwerven.

De heer **Quaak** merkt op dat SB4 (Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen) gespecialiseerd is in architectuur en onder andere jarenlange ervaring heeft op het gebied van bouwhistorie, archiefonderzoek en monumentenzorg. Gevraagd is dat wanneer er gesprongen wordt of er is gedacht aan de beveiliging: ja, dat is meegenomen in de kostenraming.

Wethouder **Ditewig** geeft aan dat na de bewonersavond in april 2009 alle aanvullende onderzoeken in gang zijn gezet en de kostenramingen zijn vervaardigd.

De heer **Quaak** geeft aan dat de afdekvariant met grond op allerlei manieren kan geschieden. Niet alle varianten met het plaatsen van muren zijn meegenomen. In de berekening is geen rekening gehouden met de rubbermatten want die zitten aan de binnenkant. Voor wat betreft de inventaris klopt het dat alles wat recyclebaar is, eruit is gehaald. Voor de bunker is normaal staal en normaal beton gebruikt.

Tweede Termijn Mevrouw **Van Heertum** (D66) zou graag verduidelijking over de op pagina 7 van het rapport van de heer Wendt genoemde kilo's springstof ontvangen.

De heer **Slootweg** (SGP) heeft onvoldoende antwoord gekregen over het onttrekken van water. Vervolgens ziet hij graag beantwoord hoe de behandeling in de gemeenteraad zal zijn.

Mevrouw **Schmalschläger** (GroenLinks/PvdA) vraagt of de wethouder bekend is met de intenties van de Stichting Militair Erfgoed.

De heer **Quaak** zoekt uit hoe de 4 kilo springstof zich tot de 80 kilo van de heer Werner verhoudt. Voor wat betreft de grondwateronttrekking: zolang er geen besluit genomen is, is er geen nieuw standpunt. Er zijn contacten geweest met de Stichting Militair Erfgoed.

Wethouder **Ditewig** merkt op dat het verloop van de raadsvergadering aan de raad is.

De **voorzitter** merkt tot slot op dat voor de volgende raadsvergadering de raadsleden schriftelijk informatie ontvangen over de monumentenstatus en over de springstoffen

Nummer: 3. Rondvraag
Hier wordt geen gebruik van gemaakt.

Nummer: 4. Sluiting
De voorzitter sluit de vergadering om 0.30 uur.